

Назва конференції – XXVI Міжнародна науково-практична конференція
«Topical issues of practice and science»
Секція – Педагогічні науки

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Гончарук Віталій Володимирович,
кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри хімії, екології та методики їх навчання
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
gvitalii1975@gmail.com

Гончарук Валентина Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української
літератури, українознавства та методик їх навчання
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
goncharuk424@ukr.net

Гончарук Наталія Віталіївна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
факультету іноземних мов
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
goncharuk424@ukr.net

Прийнята в Україні гуманістична парадигма освіти спрямована на всебічний розвиток здібностей людини, її духовне зростання, самовдосконалення та самореалізацію. Вища школа поступово переходить від колективних форм отримання освіти до індивідуалізованих за рахунок збільшення частки самостійної роботи здобувачів вищої освіти, що передбачає посилення здатності до самоорганізації, самоосвіти, загалом до професійного самовдосконалення.

У сучасних складних соціокультурних умовах, утворених пандемією коронавірусу, саме здатність учителів до швидкої перебудови навчального процесу, до застосування дистанційних форм навчання, до нових форм взаємодії з учнями є досить вагомим чинником забезпечення якості освіти.

Серед провідних чинників, що зумовлюють ефективність навчання, виховання та розвитку молодого покоління на початку XXI ст., визначальним є забезпечення

культурно-духовного зв'язку минулого, теперішнього і майбутнього, що визначає суспільний поступ.

У концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004), для успішної реалізації цього процесу необхідно: забезпечити професійно-особистісний розвиток майбутніх педагогів на засадах особистісної педагогіки; модернізувати діяльність закладів вищої педагогічної освіти на основі інтеграції традиційних і новітніх освітніх технологій; створити умови для неперервної освіти педагогічних працівників шляхом удосконалення системи післядипломної педагогічної освіти [1]. Зростання ролі вчителя у системі загальної середньої освіти актуалізує потребу підвищення рівня його педагогічної майстерності в контексті модернізації освітньої галузі, основних тенденцій її розвитку, вивчення специфіки освітнього процесу та європейського досвіду педагогічної освіти, нових вимог до професійної підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Важливо, що «формула» нової школи містить не лише зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві, а й «умотивованого вчителя, який має свободу творчості та розвивається професійно», а також «сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання».

У закладах освіти, що здійснюють підготовку й перепідготовку освітян, мають бути впроваджені програми, спрямовані на формування психолого-педагогічної готовності до змін, розвитку самостійності й критичності мислення.

Проблемі формування педагогічної майстерності майбутніх учителів, використанню ними інтернет-технологій у навчальному процесі присвячені праці М. Жалдака, Н. Морзе, С. Ракова, Ю. Рамського. Питання застосування глобальної мережі Інтернет педагогами розглянуті в роботах М. Жалдака, Н. Морзе, Ю. Рамського та ін.

Розглянемо детальніше поняття «педагогічна майстерність». Педагогічна майстерність – вияв високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями педагогічної майстерності є такі: гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність), креативність, критичне мислення, здатність до самоосвіти й ін.

До елементів педагогічної майстерності майбутнього вчителя належать:

– *гуманістична спрямованість діяльності*, що полягає у спрямованості роботи педагога на особистість іншої людини, утвердження словом і ділом найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки та стосунків. Передбачає гуманістичний вияв його ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, її мети, змісту, засобів, суб'єктів. Той, хто не любить і не поважає дітей, учнів, не може досягти успіху в педагогічній праці, бо тільки щира любов і глибока повага педагога до вихованців породжують відповідну любов і повагу до нього, до його ідей, поглядів, переконань, знань;

– *професійна компетентність, професіоналізм*. Передбачають наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь і навичок). До них належить знання предмета, методики його викладання, знання педагогіки і психології. Особливостями професійних знань є їх комплексність (потребує вміння синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії), натхненність (висловлення власного погляду, розуміння проблеми, своїх міркувань).

З огляду на сучасні швидкі зміни, вважаємо, що удосконалення рівня професійної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти – один із основних напрямів реформування сучасної системи освіти. Головний нормативно-правовий документ Міністерства освіти і науки України свідчить: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру» [2]. Саме тому на сучасному етапі модернізації системи освіти й виховання в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності педагогів.

Д. Савельєв вважає, що професійна компетентність може бути окреслена як здатність посадової особи успішно реалізувати (вирішувати) завдання, що відносяться до її компетенції. Близьким до такого тлумачення професійної компетентності є визначення В. Весніна, який окреслює професійну компетентність як здатність працівника якісно й безпомилково виконувати свої функції, як у звичайних, так і в екстремальних умовах, успішно опановувати нові знання й швидко адаптуватися до змінних умов [3, с. 59].

Успіх інноваційних змін, у першу чергу, залежить від учителя, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здібності до гнучкого соціально-педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості. Важливу роль у забезпеченні позитивних змін у системі освіти має вирішити удосконалення професійної компетентності педагогічних кадрів та підвищення їх наукового і загальнокультурного рівня.

Педагогічна компетентність – це процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності вчителя, зумовлений рівнем реалізації його гуманістичної спрямованості.

Відтак основним напрямком удосконалення рівня професійної компетентності вчителя є професійне самовдосконалення шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності.

Професіоналізм передбачає формування інтелекту, що розуміють у цьому випадку як здатність до вирішення нових завдань, до отримання нових знань. Інтелектуальна культура, по-перше, передбачає, що для інтелектуальної діяльності необхідний певний запас знань. Особлива роль у необхідному, обов'язковому пласті знань належить саме професійним знанням. Інтелектуальний розвиток включає в себе і професійну компетентність. Межа між ними є достатньо умовною. Оскільки творчість, вміння знаходити принципово нові рішення

вимагають широкої ерудиції, володіння знаннями з різних галузей, то тут постає проблема відбору інформації. По-друге, важливим є наявність культури мислення, без якої не може сьогодні реалізувати себе жоден професіонал у будь-якій сфері діяльності.

Педагогічні здібності уміщують у собі чимало особистісних якостей і розкриваються через певні дії, уміння. Виявляються педагогічні здібності в особливій чутливості до педагогічних цілей, засобів і результатів міжособистісних стосунків педагога й дітей, здатності запобігти настанню втоми під час роботи з людьми, витримувати емоційні навантаження у процесі спілкування (соціальні працездатність і саморегуляція).

Реорганізація системи підготовки вчителів і учнів, провідне місце в якій буде належати самоосвіті, – багатоаспектна проблема, що охоплює питання навчально-методичного, технічного, програмового, інформаційного, лінгвістичного, організаційного, психологічного забезпечення. Названі суб'єкти освітнього процесу нині активно залучені до дистанційного навчання. Для нього, крім основних дидактичних ознак методичної системи навчання (мети, змісту, методів, засобів, форм), характерно те, що воно побудоване в основному на принципах інформатизації навчального процесу і широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій. Дистанційне навчання повинно спиратися на сучасні принципи, окремі з яких пропонують В. Биков [4, с. 85–86], Н. Клокар [5, с. 39]:

- *адаптивність* – забезпечується індивідуальний темп проходження навчання, передбачається самостійний вибір здобувачем навчального курсу, де й коли зручно навчатися, а також термінів консультацій і складання іспитів, періодичне відновлення навчальної діяльності з метою підтримки професійних і загальнокультурних знань на рівні динамічних змін відповідно до його професійних вимог;

- *гуманістичність* – полягає у спрямованості навчання та всього освітнього процесу на задоволення потреб і інтересів людини; у створенні максимально сприятливих умов для оволодіння здобувачами вищої освіти соціально накопиченим досвідом, відображеним у змісті навчання; освоєнні обраної професії для розвитку і прояву творчої індивідуальності, формування високих громадянських, моральних цінностей, інтелектуальних загальнокультурних і професійних компетентностей, що забезпечувало б соціальну захищеність людини, безпечне та комфортне існування;

- *гнучкість і мобільність* – створення інформаційних мереж, банків матеріалів для дистанційного навчання, що дозволить здобувачеві вищої освіти коригувати або доповнювати свою освітню програму в закладі вищої освіти, де він навчається; водночас вимагається зберігання інформаційної інваріантності освіти, що забезпечує можливість переходу з університету до університету на навчання за спорідненими або іншими напрямками.

У формуванні педагогічної майстерності майбутнього вчителя підготовка до використання технологій дистанційного навчання повинна починатися з глибокого аналізу цілей навчання, дидактичних можливостей використання нових технологій для передавання навчальних матеріалів, вимог до технологій дистанційного навчання з врахуванням специфіки навчання конкретних дисциплін, готовності вчителів до використання таких технологій, технічного, нормативно-правового, навчально-методичного забезпечення.

Отже, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури, сучасних підходів і концепцій педагогіки і психології вищої школи з'ясовано, що в процесі підготовки майбутніх учителів особливу увагу необхідно приділяти формуванню фундаментальних знань і вмінню навчатися з використанням технологій дистанційного навчання. Володіючи такими знаннями, майбутні вчителі зможуть легко адаптуватися до змін концепцій і технологій, а також використовувати такі технології у своїй майбутній професійно-педагогічній діяльності.

Нові освітні технології сприяють поступовому зміщенню співвідношення «освіта – самоосвіта» до домінування самоосвіти. Швидкий розвиток сучасної науки, постійне нарощування інформації, підвищення вимог до будь-якого професіонала щодо його професійної компетентності потребують від кожної особистості прагнення й уміння систематично та наполегливо займатися самоосвітою.

Список літератури:

1. Про затвердження Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір: Наказ МОНУ №998 від 31.12.2004 р. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3145/ (дата звернення: 10.05.2021)
2. ЗАКОН УКРАЇНИ Про освіту (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017). URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 10.05.2021)
3. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала: пособие по кадровой работе. Москва: Юрист, 1998. 96 с.
4. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / Биков В. Ю., Гриценчук О. О., Жук Ю. О. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби, технології*: монографія. Київ: Атіка, 2005. С. 77–140.
5. Клокар Н. І. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації. *Шлях освіти*. 2007. № 4 (46). С. 38–41.